

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Марія ДОЛИНСЬКА

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Органи місцевого самоврядування, керуючись нормами статті 5 Конституції України здійснюють владні повноваження відповідно до чинного законодавства на підлеглий їм території.

Місцеве самоврядування – це необхідний атрибут кожної демократичної держави сучасності. В свою чергу децентралізація дала змогу об'єднати сільські, селищні і міські ради та створити сильні територіальні громади, котрі розпоряджаються більшою кількістю ресурсів, а також наділені більшою здатністю до автономії¹.

Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста. Місцеве самоврядування – право територіальної громади – жителів села, селища міста – самостійно розв'язувати питання місцевого значення відповідно до Конституції та законів України².

Сталий розвиток та соціальна держава визначають напрямок розвитку сучасного суспільства та правової системи. Вони взаємодіють на багатьох рівнях і є основою для формування ефективної політики, спрямованої на забезпечення добробуту громадян та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. Принципи сталого розвитку орієнтують держави на пошук балансів між економічними, соціальними та екологічними вимогами³.

Важлива роль у сталому розвитку регіонів держави належить саме органам місцевого самоврядування, зокрема сільських населених пунктів.

Законодавче та правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування в Україні здійснюється численними актами. Прикладом

¹ Мороз В.О. (2023). Повноваження органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні: законодавче регулювання та проблеми реалізації. *Юридичний електронний журнал*. 2023. № 3. С. 397.

² Долинська М.С. (2007). Довідник посадових осіб. К: Юстініан. 2007. С. 5.

³ Максимович Р. О. (2025). Юридичні основи взаємозв'язку соціальної держави та сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Випуск 87: частина 4. С. 272.

служать закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про органи самоорганізації населення», України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про корінні народи України», «Про національні меншини (спільноти) в Україні», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», а також інші нормативно-правові акти.

Органи місцевого самоврядування наділені широкими повноваженнями, які в першу чергу передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»⁴.

Згідно статті 1 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» «при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади»⁵.

Вважаємо, що як об'єднані громади, так і органи місцевого самоврядування сільських населених пунктів повинні враховувати інтереси та потреби національних меншин (спільнот)⁶.

У статті 17 закону України № 2827-IX «Про національні меншини (спільноти) в Україні», встановлено обов'язок органів місцевого самоврядування сприяти збереженню та розвитку культурної самобутності національних меншин (спільнот), а планування соціально-економічного та культурного розвитку громади повинно здійснюватися із врахуванням інтересів національних меншин⁷.

Законом України № 2834-IX від 13.12.2022 року «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»⁸ доповнено власні (самоврядні) повноваження органів місцевого самоврядування, в частині «сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності,

⁴ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

⁵ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 05.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19/ed20180101#Text>

⁶ Долинська М. С. (2024). Органи місцевого самоврядування як суб'єкти етнонаціональної політики у сфері захисту прав національних меншин (спільнот). *Правові засади організації та здійснення публічної влади : збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. С. 70.

⁷ Про національні меншини (спільноти) в Україні: Закон України № 2827-IX від 1.07.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>

⁸ Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України № 2834-IX від 13.12.2022 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023, № 46, ст.116)

створення умов для національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та громадянської освіти».

Вважаємо, що етнонаціональна політика в Україні повинна здійснюватися виважено та з дотриманням принципу верховенства права, а також принципу поваги до ідентичності корінних народів України та національних меншин (спільнот)⁹.

Нотаріальна компетенція органів місцевого самоврядування передбачена статтею 37 Закону України «Про нотаріат»¹⁰.

Загальновідомо, що на територіях української держави існують певні обмеження щодо вчинення окремих видів нотаріальних дій та місця їх вчинення, згідно із чинним законодавством, враховуючи військовий стан в Україні.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації.

Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених Законом «Про правовий режим воєнного стану», тобто посадові особи органів місцевого самоврядування не вчиняють нотаріальні дії, передбачені статтею 37 Закону України «Про нотаріат». Наголошуємо, що у зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень¹¹.

Законом України № 4793-IX від 25 лютого 2026 року «Про внесення змін до Закону України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної

⁹ Долинська М.С. (2024). Еволюція правового регулювання етнонаціональної політики в незалежній Україні. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. № 1(29). С. 98.

¹⁰ Про нотаріат: Закон України № 3425-ХІІ від 02.09.1993 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

¹¹ Долинська М.С. (2023). До питання вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування під час воєнних дій в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. С. 152.

інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України»¹², що набрав чинність 13 березня 2026 року, запроваджено зміни щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів.

Особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) за її вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках (далі – особисте розпорядження).

Справжність підпису на особистому розпорядженні на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги із зазначенням особи чи осіб, які належать до кола осіб, визначених частиною третьою статті 1 Закону України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» – «членів сімей загиблих (померлих) осіб» засвідчує командир/керівник підрозділу або керівник органу, в якому така особа служить/працює, або нотаріус¹³.

Справжність підпису на особистому розпорядженні на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги із зазначенням особи чи осіб, які не належать до кола осіб, визначених частиною третьою статті 1 вищевказаного законодавчого акту (тобто до членів сімей загиблих (померлих) осіб), засвідчує нотаріус, а в сільських населених пунктах – уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування.

Таким чином, під час воєнного стану в державі, відбулося розширення повноважень органів місцевого самоврядування, в тому числі в частині вчинення нотаріальних дій.

З 13 березня 2016 року надано право посадовим особам органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів засвідчувати підписи на особистих розпорядженнях на випадок загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги із зазначенням визначених особи чи осіб.

¹² Про внесення змін до Закону України "Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Закон України № 4793-IX від 25.02.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4793-20#n2>

¹³ «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Закон України № 2980-IX від 20.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2980-20#Text>